

Компетентност по въпросите на порнографията: Дефиниция и насърчаване¹

Нарастващата наличност и използване на порнографията, както и все по-честите порнографски референции в популярната култура (Döring 2009, 2010), правят необходим научен дискурс за придобиване на компетентност по въпросите на порнографията.

Тук трябва да се имат предвид не само деца и юноши, които лесно се обвиняват, че в това отношение имат дефицити в оценката, но и възрастни, които също са изправени пред безпрецедентно разнообразие от порнографски предложения, както и възможността за производство и разпространение на порнографски материали, собствени творения.

За да се придобие компетентност по въпросите на порнографията, е представен модел от 3 нива x 5 компонента на компетентността по въпросите на порнографията (Döring 2011). Компонентите са действия, които се наричат знания и умения; нивата представляват мярка за индивидуална референция. Преди да се използва моделът за критично изследване на порнографията, първо е необходимо да се разгледа по-отблизо неговото извличане.

В науката вредността или ползността на порнографията се дискутират повече от четиридесет години. От една страна, негативните последици от потреблението на порнографията се поставят на преден план на съображенията (Dines 2010). От друга страна, се съветва за повече спокойствие и демократизация на сексуалността при разпространението и използването на порнографията.

Въпреки това, съществува консенсус, че явно предлаганите от сексуални медии предложения могат да бъдат проблематични и могат да имат неблагоприятно въздействие върху децата и подрастващите. Преди всичко изглежда тревожно, че те влизат в контакт с такова съдържание все по-рано и по-рано (Quandt 2017). За защитата на подрастващите се проследяват две допълнителни стратегии, от една страна, медийно регулиране и от друга страна повишаване на компетентността. Първата стратегия взема мерки за техническа защита. По този начин трябва да се реализира защитата на децата и подрастващите чрез филтриране на софтуер, самоконтрол на медиите и правни ограничения на съдържанието.

¹ Döring, N.: Компетентност по въпросите на порнографията: Дефиниция и насърчаване. В: Списание за изследване на сексуалността 2011.

На този фон си струва, насърчаването на умения и способности, напр. способността да се съди и критичната способност, да е целенасочено. Така че не би било напразно човек да се заеме с темата за порнографията и при това с отговора на въпроса какво е компетентност по въпросите на порнографията и как тя може да бъде насърчавана.

Тъй като не съществува общоприето определение за значението на думата порнография, това изисква да се вземат предвид много аспекти. Медийната психоложка Никола Дьоринг изтъква четири дефиниции на порнографията, които имат отношение към научната и практическата ангажираност с темата. Това са: 1. Правни дефиниции, 2. Дефиниции от ежедневието, 3. Ценностни дефиниции и 4. Съдържателно-функционални дефиниции.

1. Правни дефиниции: Съответните национални законодателства формират рамката на правните определения. Например във Федерална република Германия съгласно §184 от Наказателния кодекс се разграничават три вида изрично полово представяне. Първата група включва еротика - еротични изображения. Вградени в по-широк контекст на действие, те предполагат сексуално взаимодействие и са също достъпни за непълнолетни. Групата на обикновената/елементарна порнография или така наречените хардкорни представяния включват тези, които показват подробно и изолирано сексуално взаимодействие. Достъпът е запазен за възрастни. Третата група е незаконната или твърда порнография (насилие, животинска, детска и младежка порнография). Тук при производството и разпространението, както и в детската и младежката порнография, вече се преследват собствениците, (Döring 2011, 3f)
 2. Дефиниции от ежедневието: Създадени от разговорната употреба на порнографията. Те се различават от правните дефиниции, тъй като често хардкорни представяния се считат за порнография. (Döring 2011, 4)
 3. Ценностни дефиниции: Опитават се да разграничат понятието порнография, очертано чрез присъщите, естетически и етично отхвърлени представяния от приемливи еротични изображения. Налице е неточна линия между добра и приемлива еротика и лоша порнография. Това са определения на индивидуални сексуално-морални идеи и субективни предпочитания. Произходът на тези отрицателни оценки се крие в анти-порнографското движение. (Döring 2011, 11)
- Порнографията се отхвърля в научен и феминистки порнографски дискурс, защото като цялостна девалвация на явно сексуално съдържание е несъвместима с настоящото разбиране за придобиване

на образование и умения. По този начин едно фундаментално унижително отношение не позволява никакво обсъждане или признаване на разнообразието от сексуални представи и сексуални желания. (Döring 2011, 4f)

4. Съдържателно-функционални дефиниции: При тях порнографията се описва като сексуално стимулиращи оферти, които отиват повече или по-малко в подробности. Тази последна дефиниция се предпочита поради следните съображения, тъй като тя се отнася по-специално до различните видове порнографски медийни материали по начин, ориентиран към фактите, и по този начин изразява постулата за свобода на научната стойност. За да се затвърди това определение, препоръчително е да се добави прилагателното "законно", за да стане ясно, че наказуемите форми на порнографията не се разглеждат тук. (Döring 2011, 5)

С цел да се подходи към порнографията на тази основа, се предлага по-нататъшно разграничаване на под-жанрове. Това може да бъде направено в зависимост от медийния формат (текстова или видео порнография), формата на продукцията (професионална или аматорска порнография) или съдържанието и целевите групи (обичайна или специфично насочена). Този подход за анализиране на това какво всъщност е порнографията предотвратява или затруднява това, дебатите по отношение на порнографията да бъдат базирани на остарели определения по темата. Те следват мнението, че порнографията е фундаментално унижаваща жените или възвеличаваща насието. Освен това, съдържанието следва определени модели и е известно на почти всички.

Интернет порнографията способства порнографското съдържание да достигне до по-широки обществени кръгове, поради възможността чрез интернет неволно да се попадне на него.

В случая се развенчава споменатия мит за порнографията. Наблюдението, че порнографията съществува в различни под-жанрове, трябва да се има предвид при всички съображения по темата, включително и при разглеждането на етичните аспекти. От край време оценките за легалната порнография са противоречиви. При това поддръжниците на анти-порнографската позиция и застъпниците на мнението да не се прилага цензура, които най-общо са за, респективно против по-строга правно регулиране на порнографията, са почти непримирими. Това, което обединява двете страни, е, че оценяват

порнографията най-общо и по този начин не допринасят за очертаване на етичния ù рейтинг.

И двете позиции са крайните точки от рейтинговата скала и едва ли могат да допринесат за популяризирането на порнографската компетентност.

Страната на про- порнографски настроените като че ли успява по-добре да се справи с това. Тя прилага етични критерии към конкретни предложения и разглежда както производството, така и приемането и представянето. Разглежда се, например, дали показаният секс е "безопасен", дали в една връзка потреблението на порно е по взаимно желание и дали в порното се подчертава, че това е фикция, и ако е така, как.

На фона на тези съображения и на основата на медийната грамотност, която разглежда човешкото същество като активен субект, който има интерпретативна и творческа сила по отношение на своята среда, се представя 3-мерният и 5-компонентен модел на порнографска компетентност, разработен от Никола Дьоринг.

Нивата на модела илюстрират как може да се постигне успешно използване на средата. Те представляват различни нива на медиално участие. (вж. Döring 2011, 9f)

1. Оценъчна компетентност: Първи етап на участие: Това е начинът, по който порнографските медийни предложения могат да бъдат оценени само- и социално отговорно. Тя не изисква самостоятелно използване или дори създаване на порнографско медийно съдържание.

2. Потребителска компетентност: Тук е възможно активно използване на порнографията, което включва възможността да се избира съзнателно съдържанието. В образователния контекст на медийното и сексуалното образование активното участие в работата с потребители на порнография може да бъде полезно, тъй като в противен случай критичната дистанцираност би могла да се установи трайно и експертното напътстване би било невъзможно.

3. Творческа / проектна компетентност: третата степен на ангажираност: с Web 2.0 нейното значение нараства все повече, защото улеснява създаването на собствени порнографски медии като филми или снимки и разпространяването им по интернет след това. В тази връзка авторите трябва да помислят за това, какво

правят и кому то може да навреди, в случай на съмнение, по само- и социално отговорен начин. Би трябвало да направите това, когато например препращате sexting изображение или качвате по невнимание изпратено еротично видео на приятел или познат в YouTube.

Само предупрежденията за опасност, които често се чуват в беседите за предпазване от такива проблеми, не помагат при придобиването на творческа компетентност.

В допълнение към тези три компетенции, има пет компонента, които играят роля на всяко ниво на компетентност и се състоят от различни способности, знания и умения. На тези три нива действат пет компонента, произтичащи от моделите на медийната грамотност (вж. Döring 2011, 14f)

1. **Медийни науки/познания**: т.е. за компетентна оценка, използване и проектиране са необходими знания за ученето с и за медиите. Към медийните науки могат да бъдат причислени също така и жанрови и под-жанрови познания, както и познания за процеса на развитие на порнографските продукти. Тук спадат знанията за медиалността по отношение на различните разновидности на порнографията. Това означава знанието за съществуването на преобладаваща и специфична (мейнстрийм и не-мейнстрийм) порнография и нейните начини на въздействие. Въпреки това трябва да се внимава при работа с непълнолетни лица. Защото е забранено от закона да се показват на непълнолетни порнографски произведения. Освен това, те могат да бъдат изложени на риск да възприемат порнографията като образ на реалността, като по този начин развият фалшива представа за сексуалността и свързаните с нея произведения.

2. **Критичност**: Боравенето с медиите може да крие опасности, така че способността за критично отношение (Groebe 2004) е незаменима. В сферата на оценката е важно да се разбере какви общи рискове с какъв вид порнография и нейното използване са свързани. Сферите на компетентност в потреблението и компетентност при създаването са доминирани от въпроси за рисковете, когато се използва или проектира порнография. Това включва въпроси относно необходимото време, възможните разходи, сериозността на платформите, границите на законност, противоречивата природа на темата в социалната среда, както и критичната оценка на условията на производство и представянето на ролите на половете.

3. **Способност за наслаждане:** Тя може също да бъде част от използването на медиите и се подчертава на всички три нива с въпроса за възможностите за приемане на порнография.
Тя може да има стимулиращ ефект, но също така и да насърчава естетическото и интелектуалното удоволствие.
Тя може да помогне за отпускане и предоставяне на информация за различни сексуални практики. Критичният поглед при изпитването на наслада, съчетан с етични аспекти, служи и за предотвратяване на пристрастяването.
4. **Способност за мета-комуникация:** Тя представлява осъществяването на контакт или мета-комуникацията в публични и частни дискусии относно боравенето с медийната порнография. Така на нива оценка, използване и проектиране, се търси подходящ избор на думи, степен на саморазкриване и техните положителни или отрицателни ефекти. В тази рамка може да се развие и оценяване и уважение към различни идеологически позиции. Това е предпоставка за собственото развитие и градивно дискутиране с другите.
5. **Способност за самоанализ:** Самооценката на собствена гледна точка, респективно собствената позиция е важна съставна част от медийната грамотност. Със способността за самоанализиране човек може да се противопоставя на външните влияния и да ги критикува, да ги посреща по-съзнателно и да контролира собственото си развитие. Образоването по въпросите на порнографията се разглежда като възможност за лично развитие.

Резултатът е подобен на шахматната дъска, която насърчава читателите и потребителите с въпроси в отделните полета да размишляват и философстват. Етичните съображения и аспекти играят роля във всяко едно от 15-те полета. Моделът на Дьоринг е много удобен за ползване, особено за мултипликатори и социални работници в образователни ситуации, защото той сам позволява разширяване и може да се адаптира към тематичния контекст на комуникацията.

Този модел, който води до по-разбираемо ползване на съответното медийно съдържание, дава насоки обаче и към надхвърлящи неговите рамки въпроси и показва пресечни точки за свързване с други сродни умения.

Връзки с умения по сексуални въпроси:

Съдържателно измерение: Порнографията илюстрира сексуалните фантазии и дейности.

Функционално измерение: Приложно-ориентирано наблюдение в контекста на сексуалната активност. Приближаване към темата за порнографските компетенции от сексуално- педагогическа перспектива.

По този начин порнографията служи също за осъзнаването на собствената сексуалност, защото който има познание и е наясно с нея, също така може да бъде компетентен да се справи с открито сексуален медиен материал. Освен това част от самата порнография е това, че показва нереалистични сцени. Порнографията, медийната грамотност, както и сексуалната компетентност (Vattl 2008) предпазват потребителите от необмислено поглъщане на такова съдържание и не позволяват то да стане еталон за собствените им сексуални връзки.

Връзка с компетенциите по въпросите на пола:

Джендър-компетентност е способността да се признаят съответните аспекти на пола. Общоприетият предразсъдък, хората от мъжки пол консумират повече порнография от хора от женски пол, може да се идентифицира като порнографски мит.

Компетентният по въпросите за половете човек може да разпознае половата дискриминация в медийни материали и да заеме критична позиция по отношение на материала. Той може да развива и показва поведение, противоположно на ролята, както и да намира, избира и използва порнографско медийно съдържание според собственото си чувство за пол.

От представения модел се извличат основните компетенции. Те служат за насърчаване компетенциите по темата порнография в различни (образователни) контексти.

Предоставяне на информация относно уменията за оценяване

Специализираните лекции са абсолютно необходими за по-нататъшното обучение на мултипликатори или социални работници. В дискусиите по въпросите на порнографията често се намесва т.нар. „Ефект на третото

лице“ („Third Person Effect“²). Човек не се чувства пряко засегнат от негативните ефекти от порнографията, обаче до голяма степен го приписва на други потребители. От гледна точка на експертите в социалната работа, психотерапията или криминологията, юношите се явяват предимно като жертви, които безкритично се ориентират към ролеви модели или развиват патологични модели на употреба или са жертва на непреднамерена конфронтация с открито порнографски материали. (вж. Döring 2011, 245)

Предоставяне на информация относно потребителска и творческа компетентност

Използването и проектирането на открито сексуални съдържания с непълнолетни е забранено от закона. Въпреки това е възможно да се проведе открит дискусия по темата, като се използва съответно смекчен материал, който може да дойде от поп културата или който е специално подготвен от централите за разпространение за тази цел. Такъв подход осигурява по-голяма възможност за придобиване на умения за използване и проектиране, отколкото ограничаването само до предупрежденията за опасност. И накрая, остава само да се отбележи, че тези съвети водят до ползване с разбиране не само при подрастващите, но са важни и за възрастните.

Активна медийна критика

Тя се разглежда като най-добрия начин в контекста на ориентираната към действие медийна педагогика, защото само чрез активния критичен анализ на медиите техните механизми на действие стават ясни. Това също така позволява сравнения, например, между масовата и специфичната порнография.

Активната медийна работа е многостранна. Примери за това са креативни текстове, манга или рисунки за, респективно с изрично сексуално съдържание.

² („Andere-Leute-Effekt“) е феномен на изкривено възприятие и описва склонността на много хора да смятат, че средствата за масова информация оказват по-силно влияние върху другите от колкото върху тях самите. (Stangl, 2018).

Използвана литература

Stangl, W. (2018). Stichwort: 'Third-Person-Effect'. Online енциклопедия по психология и образование.

WWW: <http://lexikon.stangl.eu/1944/third-person-effect/> (2018-05-01)

Като конкретен добър пример за това, как комплексни, или също и деликатни теми от новия медиен свят могат да бъдат обяснявани разбираемо и без неудобство, се явява платформата Handysektor³. И тук могат да бъдат прилагани методи от сексуалната и половата педагогика, така че да се осъществи цялостно обхващане на темата порнография.

Като обобщение, представеният модел насърчава придобиването и задълбочаването на уменията по въпросите за порнографията. Всъщност той не се ограничава само до това, а представлява една рамка, която предстои да бъде още изпълвана с живот и може да бъде гъвкаво разширявана и надграждана съобразно бъдещото развитие на медиите. Защото ако в бъдеще се появи нова медия, в която могат да бъдат открити порнографски материали, дискусиите ще могат да бъдат водени на ниво потребление в сферата на медийната компетентност. Моделът е отворен и за допълнения и разширения, така че при нужда може да се интегрира ново ниво или компонент.

<http://edoc.sub.uni-hamburg.de/haw/volltexte/2015/2843/pdf/WS.SA.BA.ab15.1.pdf>

Литература:

Vaacke, D.: Medienpädagogik/ Медийна педагогика. Tübingen, 1997.

Dines, G.: Pornland. How Porn has hijacked our sexuality/ Как порното открадна нашата сексуалност. Bosten 2010.

Döring, N.: The internet`s impact on sexuality: A critical review of 15 years of research/ Влиянието на интернет върху сексуалността: Критичен преглед на 15-годишните изследвания. Ohne Ort, 2009.

Döring, N.: Internet-Pornografie. Aktueller Diskussions- und Forschungsstand/ Интернет порнография. Текущо обсъждане и изследователски статус. In: Metelmann, J.: Porno-Pop II. Würzburg, 2010.

Döring, N.: Pornografie-Kompetenz: Definition und Förderung. In: Zeitschrift für Sexualforschung 2011. S. 228-255 / Компетентност по въпросите на порнографията: Дефиниция и насърчаване. В: Списание за изследване на сексуалността.

Groebe, N.: Medienkompetenz/Медийна компетентност. In: Mangold R., et al.: Lehrbuch der Medienpsychologie/ Учебник по медийна психология. Göttingen, 2004.

³ <https://www.handysektor.de/paedagogenecke/startseite.html> (видяно на 20.04.2018).

Quandt, T. / Vogelgesang, J.: Jugend, Internet und Pornografie. Eine repräsentative Befragungsstudie zu individuellen und sozialen Kontexten der Nutzung sexuell expliziter Medieninhalte im Jugendalter/ Младежи, интернет и порнография. Представително проучване на индивидуалния и социалния контекст на използването на сексуално явно медийно съдържание в юношеството. In: Rössler, P. / Rossmann, C.: Kumulierte Evidenzen. Replikationsstudien in der empirischen Kommunikationsforschung/ Натрупани доказателства. Проучвания за репликация в емпирични комуникационни изследвания. Heidelberg, 2017.

Vattl, K.: Sexuelle Bildung: Neues Paradigma einer Sexualpädagogik für alle Lebensalter/ Сексуално образование: нова парадигма на сексуалното образование за всички възрасти. In: Schmidt, R.: Handbuch Sexualpädagogik und sexuelle Bildung/ Наръчник по сексуална педагогика и сексуално образование. Weinheim, 2008.

Vogelsang, V.: Sexuelle Viktimisierung, Pornografie und Sexting im Jugendalter. Ausdifferenzierung einer sexualbezogenen Medienkompetenz/ Сексуална виктимизация, порнография и секстинг в юношеска възраст. Диференциация на грамотността на сексуалните медии. Heidelberg, 2017